

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ فلسفه

فصلنامه علمی پژوهشی انجمن علمی تاریخ فلسفه

سال هفتم، شماره دوم، پاییز ۱۳۹۵ [پیاپی ۲۶]

مدیر مسئول: آیت‌الله سیدمحمد خامنه‌ای
سر دبیر: دکتر حسین کلباسی اشتری
مدیر اجرایی: مهدی سلطانی
ویراستار فارسی: فاطمه محمد
صاحب امتیاز: انجمن علمی تاریخ فلسفه
ناشر: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
مترجم انگلیسی: دکتر رؤیا خوبی
ویراستار انگلیسی: دکتر علی نقی باقرشاهی

اعضای هیئت تحریریه:

حمیدرضا آیت‌اللهی، استاد فلسفه دانشگاه علامه طباطبایی
عبدالرزاق حسامی‌فر، دانشیار فلسفه دانشگاه بین‌المللی امام خمینی
نصرالله حکمت، استاد فلسفه دانشگاه شهید بهشتی
رضا داوری اردکانی، استاد فلسفه دانشگاه تهران
محمدتقی راشد محصل، استاد فرهنگ و زبانهای باستانی دانشگاه تهران
احد فرامرز قراملکی، استاد فلسفه دانشگاه تهران
حسین کلباسی اشتری، استاد فلسفه دانشگاه علامه طباطبایی
سیدمصطفی محقق داماد، استاد حقوق دانشگاه شهید بهشتی
فتح‌الله مجتبایی، استاد ادیان و عرفان دانشگاه تهران
کریم مجتهدی، استاد فلسفه دانشگاه تهران

نشانی: تهران، بزرگراه رسالت، روبروی مصلاهی بزرگ تهران، مجتمع امام خمینی (ره)، ساختمان شماره ۱۲.

صندوق پستی: ۶۹۱۹ - ۱۵۸۷۵ **تلفن:** یگیری مقالات: ۸۱۵۳۲۲۱؛ اشتراک و فروش: ۸۱۵۳۵۹۴

مرکز تدوین: ۸۱۵۳۴۹۴؛ **نمبر:** ۸۸۴۹۳۸۰۳

www.mullasadra.org Email: SIPRIn@mullasadra.org

شاپا: ۲۰۰۸-۹۵۸۹

براساس ابلاغیه شماره ۳/۱۸/۵۴۷۳۳ مورخ ۹۲/۴/۱۹ کمیسیون نشریات علمی کشور، فصلنامه تاریخ فلسفه دارای درجه علمی پژوهشی است. این فصلنامه در پایگاه‌های: ISC, Philosopher's Index و noormags نمایه میشود.

راهنمای تدوین مقاله

۱. فصلنامه تاریخ فلسفه نخستین نشریه تاریخ فلسفه در ایران است و مقالاتی را منتشر خواهد کرد: به روش پژوهشی اصیل و بنیادی تألیف شده باشد و حاوی نظریه، نگرش انتقادی، تحلیل تطبیقی یا برداشتی بدیع باشد.
۲. مقالات باید در حوزه تاریخ فلسفه و علوم عقلی، مطالعات تطبیقی، ریشه‌شناسی مکاتب و آراء فلسفی، یا سایر موضوعات تخصصی تاریخ فلسفه باشد.
۳. فصلنامه تاریخ فلسفه از مقالات برگرفته از آثار پژوهشی و پایان‌نامه‌های تحصیلی، با رعایت استنادات و ضوابط علمی مقرر، استقبال میکند.
۴. مطالب منتشر شده در فصلنامه تاریخ فلسفه بیانگر نظر و عقیده نویسندگان است و از این بابت مسئولیتی متوجه نشریه نیست.
۵. مقالات برگردان از زبانهای غیر فارسی یا مقالاتی که در جایی دیگر منتشر شده باشند، یا همزمان به نشریه دیگری ارائه شده باشند، بطور کلی مورد بررسی قرار نخواهند گرفت.
۶. هیئت تحریریه فصلنامه در پذیرش، اصلاح و ویرایش مقالات آزاد است. همچنین ارسال مقاله به این فصلنامه بمنزله واگذاری حق تجدید چاپ مقالات منتشر شده به فصلنامه نیز هست و فصلنامه حق دارد چنانچه لازم باشد، نسبت به تجدید چاپ این مقالات بزبان فارسی یا هر زبان دیگری اقدام نماید.
۷. نویسندگان محترم باید مقالات خود را به آدرس الکترونیکی siprin@mullasadra.org ارسال کنند یا لوح فشرده حاوی فایل مقاله را به‌همراه نسخه مکتوب مقاله ارائه دهند. لازم است همراه مقاله، نامه‌ی مبنی بر درخواست بررسی و انتشار مقاله که حاوی اطلاعات دقیق: رتبه علمی، محل فعالیت، نشانیهای تماس (آدرس، تلفن، تلفن همراه، نمابر، ایمیل) و مختصری از سابقه فعالیت پژوهشی مؤلف ارائه شود.
۸. مقالاتی که به آدرس الکترونیک فصلنامه ارسال میشوند، در بخش «subject» پست الکترونیکی، عبارت «مربوط به فصلنامه تاریخ فلسفه» ذکر گردد.
۹. تمامی مقالات باید دارای عنوان، چکیده و واژگان کلیدی (به دو زبان فارسی و انگلیسی)، فصلبندی مناسب، نتیجه‌گیری و فهرست منابع باشد.
۱۰. حجم چکیده مقالات حداکثر ۱۵۰ کلمه و اصل مقالات حداکثر ۶۰۰۰ کلمه و در محیط word تایپ شده باشد.
۱۱. مقالات دریافتی بهیچوجه مسترد نخواهد شد.
۱۲. فرایند ارزیابی مقالات دریافتی بشرح ذیل خواهد بود:
ویراستار علمی ← ۲ نفر از اساتید متخصص درباره موضوع مقاله ← هیئت تحریریه ← سردبیر.
بدیهی است مقالاتی که در هر یک از مراحل فوق بتأیید نرسد، با ملاحظه سردبیر، از دستور کار خارج خواهد شد.
۱۳. پیگیری نتیجه ارزیابی مقالات بر عهده مؤلف(مؤلفان) است.

شیوه ارجاع دهی و ارائه مباحث فرعی تکمیلی:

- هرگونه مطلب توضیحی و تکمیلی که ارتباط مستقیمی با محور مقاله نداشته باشد، باید بصورت پی‌نوشت ارائه شود.
- ارجاعات در فصلنامه تاریخ فلسفه باید بصورت پی‌نوشت با ذکر «نام مؤلف، نام منبع مورد استفاده، شماره صفحه» ارائه شود.
- ذکر مشخصات کامل کتابشناسی منابع، در فهرست منابع ضروری است.
- منابع غیر فارسی به همان زبان اصلی باید قید شوند.

سخن سردبیر..... ۵

فارابی و خوانشی فلسفی از الحروف

قاسم پورحسن..... ۷

نسبت زیبایی و خیر در هستی‌شناسی افلاطون

حسین غفاری، بهناز پروین..... ۲۹

تحقیقی در ظهور عرفان شیعی در احوال و آثار بوعلی سینا
با تأکید بر مضامین *نمط العارفین*

فرشته ندری ایبانه..... ۴۹

ارزیابی انتقادات فخررازی بر تعریف زمان نزد ابن‌سینا

محمود صیدی، سیدمحمد موسوی..... ۷۱

آمونوس هرمیاس و تأثیر تاریخی اندیشه وی

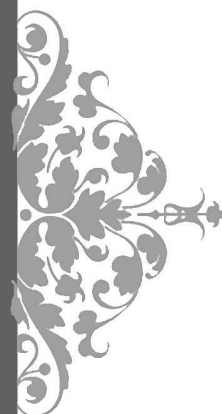
مریم سالم..... ۸۹

پیدایی مفهوم «ردانت» در تاریخ اخلاق فلسفی در عالم اسلام
با تأکید بر اندیشه خواجه نصیرالدین طوسی

حسین اترک، محسن جاهد..... ۱۱۵

پژوهشی پیرامون صحت انتساب رساله *سلامان و ابسال* به ابن‌سینا

سیدمحمدکاظم مددی الموسوی..... ۱۳۷

در شماره گذشته، از وجود روایتهای مختلف - و بلکه متضاد - درباره فیلسوفان سلف سخن گفتیم. اکنون پرسش قبلی را به تحلیل و واکاوی میسپاریم:

۱. اگر مناط ارزیابی روایتهای، تقدم و تأخر صرف باشد، روشن است که این مناط سست و متزلزل است. زیرا تحلیل و معرفی متأخرین نمیتواند اعتبار مطلق علمی داشته باشد؛ درست از این حیث که پژوهشهای آینده ممکن است همین روایت اخیر را نادرست اعلام کرده و حتی به روایتهای متقدمان رجوع کنند. اینکه ارسطوی متقدمان بدلیل نگارش و تألیف *اثولوجیا*، ارسطویی است منحول و مجعول، اولاً بر مبنای برخی فرضیات و تبیینات احتمالی بیان شده است و ثانیاً از کجا معلوم که بخشی از آثار فیلسوف، در ارزیابی بعدی از او سلب یا برعکس برخی دیگر به وی منتسب گردند؟ چنانکه ورنریگر در کتاب ارسطوی خویش، بسیاری از برداشتهای متأخران درباره آثار ارسطو را مورد نقد جدی قرار داده است.

۲. برابر گزارش مورخان قدیم همچون دیوگنس لائرتیوس، سوتنیوس و حتی پلوتارک، بخش قابل توجهی از آثار متقدمان هم اکنون در اختیار ما نیست. آنگونه که این مورخان مینویسند، این آثار بعضاً مشتمل بر مطالبی بوده که با چهره امروزی این فیلسوفان کاملاً تفاوت دارد؛ برای نمونه، در فهرست آثار ارسطو، نوشته‌هایی هست که گرایش اشراقی و افلاطونی وی را بمراتب بیش از آنچه که امروز از آن سخن میرود، به نمایش میگذارد؛ گذشته از آنکه برخی آثار برجسته این فیلسوف را نوشته یا سخن مستقیم او ندانسته و افزوده‌های شاگردان و اتباع تلقی کرده‌اند؛ مانند بخشهایی از

۵

مابعدالطبیعه، سیاست و اخلاق نیکوماخوس که در طی قرون متمادی، دستخوش تغییرات فراوان واقع گردیده است.

۳. وجه غالب بسیاری از تحلیلهای متأخر در باب حکمای سلف، بویژه پیشاسقراطیان آنست که جنبه اشراقی، عرفانی و الهی را از آنان سلب کرده و جنبه مادی، تجربی و حتی غیردینی را به آنان تحمیل نمایند. نگرشهای تحصلی، افراطی و علم‌زده‌یی از این دست، بجای معرفی واقعیت، به تحریف آن می‌انجامد و بزرگترین آسیب آن، دور شدن از فهم تاریخی و انقطاع از رهیافتهای پدیدارشناسانه است. با گفتن اینکه فیلسوفان ملطی و الثائی و ایونی طبیعت‌شناسایی بیش نبوده‌اند، جز اینکه امکان فهم دقیق مقام تفکر و دستاوردهای متفکران آن عصر از کف می‌رود، نوعی اعوجاج و سوءفهم نیز از کل تاریخ فلسفه پدید می‌آید. در واقع دستاورد تعمیم و تسری نگرشهای پوزیتیویستی و سیانتیستی به تاریخ فلسفه، افتادن در بیراهه و محدود کردن آفاق تفکر فلسفی است. این تحلیل و تقلیل‌گرایی مع‌الاسف در برخی از آثار مربوط به تاریخ فلسفه که در دوران اخیر نگاشته شده، دیده می‌شود. تصلب در این نوع رهیافتها به اندازه‌یی است که تمامی ادوار تاریخ فلسفه از دورترین آنها تا عصر ملاصدرا را به یک چوب میزنند و حتی تقسیمبندی صاحب‌سفر درباره حکمای قدیم را نادرست و ناموجه می‌شمارند. روشن است که در اینجا، مقصود جانبداری و توجیه روایت قدما نیست، بلکه تعلیل غلبه دیدگاههای اخیر و اعتبارسنجی آنها به مدد شاخصهای عمومی در مطالعات تاریخی است.

اعتبار نوشته‌ها و منابع امروزی تاریخ فلسفه وقتی بدرستی آشکار میشود که در برابر این پرسش و پرسشهایی مانند آن قرار گیرند، نه آنکه پیشاپیش، اعتبار آنها فرض شده و تمامی گزارشهای تاریخی با این اعتبار مفروض سنجیده شود. چنین سنجشی خود نیازمند اعتبارسنجی است و اگر روشن گردید که از استحکام و اعتبار لازم برخوردار نیست، آنگاه باید به معیارهای دیگری در ارزیابی اقوال و گزارشهای قدما بیندیشیم. این امر البته در آغاز راه است ولی گام نخست آن، تردید و تشکیک در معیارها و قضاوتهای رایج درباره حکمای سلف و کلمات و اندیشه‌های آنهاست.

سردبیر

سال هفتم، شماره دوم
پاییز ۱۳۹۵